

ФРАГМЕНТИ РЕАЛЬНОСТІ «ТАКСИСТА» ЮРІЯ ЗАВАДСЬКОГО

Христина Дрогомирецька
аспірантка Львівського національного університету
імені Івана Франка, Україна

**Завадський Ю. Таксист / Юрій Завадський. — Тернопіль:
Видавництво «Крок», 2015. — 86 с.**

Для поезій Юрія Завадського, які входять у збірку «Таксист» чи не найважливішою ознакою є ефект фрагментарності, так званої роздробленості реальності, яку він на відмінно від пересічного суб'єкта не намагається зібрати воєдино, а лише відчуває тривогу від її невідповідності. Якщо «я» вписане, виписане у художній твір, «картину», то нема уже ніякого «я», а лише фрагменти, які з'являються час від часу у рядках, які уже не можуть постати у єдності, а лише зрідка поодинокі дають про себе знати імітуючи тілесність чи то тілесність зімітована ними.

*і зморшка-віддаль,
і зморшка — гривня,
і зморшка — словник, і зморшка-вмирання,
і зморшка-добридень, і зморшка-брова,
і зморшка-стрілянина, і зморшка-закоханість,
і зморшка-зім'ята сорочка вранці,
і зморшка-холодний листопадовий дощ,
і зморшка-друзі, і зморшка-двері до себе,
і зморшка-п'ять віршів,
і зморшка-мікрофон, що пахне помадою.*

«Тіло», як таке відступає перед художнім текстом, що становить собою уже певний інтенційний «код». Його смисловий код покликаний щоб відразу виявити тривогу намагаючись ототожнити те між чим неможливо поставити знак рівності. У цьому випадку лише читач має змогу ототожнювати, конструювати цю реальність як йому буде завгодно. Читач інтерпретуватиме її як фіктивну цілісність, адже він до неї тяжіє.

Поетичний простір «Таксиста» Юрія Завадського герметичний. Декодування цього тексту одразу штовхає на декілька шляхів: найпростіше, напевне, було б зачепитись за вторований біографізм і розвивати цей невичерпний дискурс, але виникає тривога, що потрапив у пастку, що насправді перед тобою безкінечність мови поза знанням. Очевидно, що безкінечність мови продиктована насолодою, у той же час «знання» винесене за дужки.

Насолода реалізується через уявне, за яким насправді нічого нема:
дивно, як люди перетікають

*один в одного, вагони риплять,
пов'язані рухом і дротами.
Ось тіло моє.*

Нічого нема, окрім ще одної приманки. Ролан Барт вважав, що лабіринт зигзагоподібних ходів, де блукає той, хто говорить сам про себе — це уявне, що розкладається на декілька масок, які представлені на сцені одна позаду іншої, але за ними нікого немає. Як тільки читачу «Таксиста» здається, що він зачепився за образ, який видається ниткою Аріадни, то одразу потрапляє у пастку свого уявного, яке намагатиметься структурувати неструктуроване. І кожен образ відсилатиме до іншого, не проklamуючи цілісності, основи будь чого.

Безнадійним є і виокремлення ліричного героя цих віршів, як цілісного, так-званого «таксиста», бо він виступає ще одним фрагментом, який тут же трансформується через запах у тих, хто стоїть «за ним»

*«Таксист закупив, і пахло соляркою з димом,
а його донька ставала виразним зразком
недовіри до богородиці,
в гумах і купальнику.*

«Донька» як ще одне свідчення розщепленості системної реальності також покликана виражати тривогу щодо віри у цілісність, віри у константи, її зовнішній вигляд лише підкреслює це.

На протигагу цьому задається рамка, в якій діє механізм насолоди, існує вона не тільки для того щоби виокремити локус (тобто окреслити простір, який повинен бути обмеженим, як сцена, де може виявляти себе насолода) зібрати у фокус дрібні частини, вона функціонує і як пересторога, за її межею насолода уже не буде можливою:

*Коли краєвид визначає себе між рекламами
і шильдами магазинів, вечір.
Кому ці невизначеності, хочеться їсти,
хтось губиться в натовпі студентів, а здавалось,
що знайоме лице.*

Рамка із символічних образів заданих по-новому культурою, все ще не звільнених від архаїки, яка прочитується в окремих словах:

*Довгий бог,
який довго не закінчується, оберігає померлих ніби радості
вже не буде, а кульгавий сусід
купує собі авто за духовну готівку,
як необхідний транспорт у царство.
І тепер не війна, тепер пошук роботи.*

Символічне — це структурована реальність. Міф, який невідворотно виявляє себе через мову, підштовхує суб'єкта до цілісності у трактуваннях. У зв'язку з цим ліричний герой «говорить мовою міфу», послуговується даним йому інструментом, бо не має іншого, але все ж виражає тривогу, недовіру, показує чим є «міф» на сучасному етапі.

Обрамлення зупиняє від зустрічі із жахом реального, з Іншим, доз-

воляє йому розкинути свою діяльність у його межах, обтікаючи небезпеку, він здатен її перегнати, але ніколи не зрівняється із нею. Продуктивною відповідно до цього може буде думка Славоя Жижека щодо зіткнення з Ближнім впритул, що є жахом для суб'єкта.

Інший у «Таксисті» — той з ким сутичка небажана, і він є тим чужорідним, що руйнує усталену структуру наближаючись занадто близько, осліплюючи, не в змозі тримати прямий погляд, як на Медузу, та в той же час абсолютно прочитаний, деміфілогозований, коли не відповідає на позиви свого «образу».

Приходить хтось і із спини вітається.

Відчуваю свою мізерність,

коли він хоче стримати посмішку.

Боячись самого себе.

«Хтось» як Інший подається неповністю, він завжди є частиною уявного, щось залишається поза зором. Якби він постав цілісно, то викликав би колапс, жах для суб'єкта. «Хтось» не може жодним чином «відповісти». Перед читачем розгортається картина афектів, а не емоцій та почуттів. Жиль Дельоз та Фелікс Гваттарі дещо повторюючи ідею естетизму говорять, що про будь-яке мистецтво можна було б сказати, що художник — це той, хто зображає афекти, винахідник афектів, творець афектів, пов'язаних з перцепціями або баченнями, які він нам дає. Він не тільки творить їх у своїх творах, він наділяє ними нас і примушує нас ставати поруч з ними, він вводить нас в складне ціле. Юрій Завадський також не намагається спародіювати емоцію, він передає її «післястани».

Ситуації віджили своє недовготривале життя і тепер представляють уривчасте говоріння, ними говорить тривога від неможливості вибору як такого, знову і знову проходячи єдиний шлях повертаючись до висхідної точки, приймаючи і водночас відхиляючи Іншого:

Всі — співучасники, —

і той, хто посміхається потай.

Глибина людини?

Лезо, куля навиліт.

Містифікована глибина — всього лиш дірка зроблена певним предметом, з якої нічого не визирає, ніякої трансценденції, вона є «слідом» закінчення суб'єкта, його останньою мандрівкою. Всі дії, що виконуються суб'єктами уже позначені таємністю, загальною змовою, яка передбачає спільну участь, залученість в єдиний псевдостійкий простір символіки:

Мав нагоду впадкувати цю воду,

котрою керувати неможливо.

Знехтував її силою і втратив око,

забув про неї — втратив обидві ноги.

Ніхто не може залишитись осторонь від цього повторного процесу, означуючи його, він тут же декларує зброю:

Я — стою осторонь.

Я, не воюю.

*Моє бажання — роздоріжжя, сваволя.
Бажання, хворе невідповідністю —
єдина зброя супроти.*

Вічний цикл відкарбований за допомогою органів чуттів. Починають «бачити» із їх втратою або через Іншого:

*Усі посланці будуть убиті —
їхні ребра й легені по смерті
розкриються, наче крила.*

Прадавня символіка поступово не здатна виступати повноцінним щитом, основою для ліричного героя цієї збірки. Він раз за разом виражає недовіру до неї, тривогу, його «голос» звучить принизливим. Зрештою маємо змогу спостерігати виголошення усім відомого імперативу суспільства:

*Насолоджуйся.
Люди розмножуються завдяки їхній природній авантюрності.
Можна лише чекати випадку.
Як яблуко, що тримає в собі воду й насіння.*

Приймаючи «насолоду», суб'єкт вдається до «трати», яка здебільшого продиктована тою системою, в якій він існує, тому не може вважатись насолодою, як такою. Поруч із цим пояснюючи чим є світ: «Туман, порожнеча. Світ недотворений, без назв» він відкидає поступово свій «щит». І лише вкінці позбавляється його повністю: «Купи, купи, — кажу, — купи мене ти, / моє безвір'я, купи мене, зневіро, / я коштую стільки-то» не може його прийняти, він пропонує за себе ціну, яка передбачена у суспільстві, тобто віддає за себе «викуп» тим же символічним «тілом», його фрагментом.